

ACTIVITATEA DE ARHIVĂ LA PRINCIPALII CREATORI DE DOCUMENTE DIN ADMINISTRAȚIA JUDEȚULUI VÂLCEA ÎN PERIOADA REGULAMENTARĂ (1831-1858)

Dumitru Garoafă¹
valcea.an@mai.gov.ro

Cuvinte-cheie: *Vâlcea County administrative-territorial organization (post and lands), places and furniture, archival storage, clergy staff.*

Abstract: *The modernization of the old institutions and the creation of new ones, according to the stipulations of the Organic Regulation from Romanian Country, determined not only the reorganization and modernization of the work in their chancelleries (see the study published in the previous issue), but also the organization of the archival deposits from the main creators of documents central and regional. However, the implementation of the new work system in their chancelleries and, related to this, the organization of the archival deposits, implies the reporting to the territorial-administrative structures and to the field of competency of the rulers that they manage, the necessary places and furniture to equip them, including the keeping and protection of archival material created and the designated staff to run such activity.*

Modernizarea vechilor instituții și crearea altora noi - conform stipulațiilor Regulamentului Organic din Țara Românească -, au determinat nu numai reorganizarea și modernizarea sistemului de lucru din cancelariile acestora², dar și organizarea depozitelor de arhivă de la principalii creatori de documente, centrali și din teritoriu.

Or, implementarea noului sistem de lucru în cancelariile acestora și, legat de aceasta, organizarea depozitelor de arhivă, presupune raportarea la structurile administrativ-teritoriale și aria de competențe ale dregătorilor ce le gestionează, locațiile și mobilierul necesar dotării corespunzătoare ale acestora, inclusiv pentru păstrarea și protejarea materialului arhivistic creat, precum și personalul desemnat să desfășoare o atare activitate.

I. Organizarea administrativ-teritorială a județului Vâlcea. Atestat documentar pentru prima dată la 8 ianuarie 1392³, teritoriul județului în această perioadă a înregistrat unele rectificări reclamate de înseși dispozițiile art. 151 al Regulamentului Organic⁴.

¹ Dumitru Garoafă, arhivist, Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea.

² Pentru prima parte a studiului, vezi Garoafă 2011, p. 217-228.

³ D.R.H. B I- 1966, doc. 17, p. 43/44.

⁴ Potrivit alineatului 5 al articolului respectiv, printre atribuțiile ce reveneau Secției a 3-a a Departamentului Trebilor din Lăuntru, era și aceea “de o noadă împărțire de hotarale judeților, spre a le îndrepta și a le da o întindere potrivită pe cât să va putea” (Cf. R.O. 1832, p. 99).

Astfel, în anul 1838, i se atribuie, de la județul Argeș, munții din nordul bazinului hidrografic al râului Lotru și valea acestui râu, zonă ce avea în componența sa 7 localități și 345 familii, inclusiv punctul vamal de la Căineni⁵.

Ca atare, limitele teritoriale ale județului se încadrau - *pentru mai bine de un secol* -, *între râul Olt, care îl va separa de județul Argeș, la est, iar hotarele sale vestice, sudice și sud-estice, corespundeau - în linii mari* -, *cu cele existente astăzi*⁶.

Atât instituțiile din fruntea județului, cât și subunitățile administrative din teritoriu - plăși și plaiuri (pentru județele de munte), vor suferi *modificări succesive* în denumirea lor. Prin aplicarea Regulamentului Organic în Țara Românească (1 iulie 1831), se renunță la instituția *Isprăvnicatului* (înființată de Constantin Mavrocordat la 1746), fiind înlocuită cu cea de *Cârmuire*⁷, și, apoi, pentru scurt timp, *Administrație* (la 1848 și din 1857) și, în final, *Prefectură* (1864)⁸, atrăgând schimbări similare și pentru subdiviziunile administrative din teritoriu⁹.

Cârmuitorii județelor erau desemnați, pe o perioadă de 3 ani, de către domnitor, la propunerea Sfatului Administrativ (Guvern), fiind sub directa conducere a Departamentului Treburilor din Lăuntru¹⁰ și exercitau numai competențe administrative, deoarece județele continuau să nu aibă personalitate juridică¹¹.

*Subcârmuitorii*¹² erau direct subordonați cârmuitorului de județ, dar aria de competență a acestora era ceva mai extinsă: menținerea ordinii publice, întreținerea căilor de comunicații, atribuții fiscale, judecătorești de primă instanță¹³ etc. *Pentru celelalte unități administrative - orașele, târgurile și satele* -, Regulamentul Organic prevedea conduceri ale unor sfaturi de 4 membri, denumite *magistraturi, municipalități și a unui pârcălab* ce era "ca o poliție în sat"¹⁴.

⁵ Conform datelor furnizate de către Cârmuirea județului Argeș, repartizarea familiilor pe localități era următoarea: Brezoi=77, Călinești=50, Căineni=104, Mălaia=59, Proieni=36, Robești=55 și Voineasa=63 (P.J.V., dos. 18/1838-1842, f. 6v.-7, 32).

⁶ Vezi nota 15.

⁷ Cf. Filitti 1929, p. 37.

⁸ Este de menționat că noua nomenclatură a unităților administrativ-teritoriale prevăzută prin *Legea pentru organizarea comunală* (1864): *prefectura, subprefectura și primăria, precum și titularii corespunzători acesteia*, este deja utilizată în corespondența oficială încă din primăvara 1860. (Vezi. P.J.V., dos. 47/1860, f. 36).

⁹ Pentru aceste succinte informații, vezi Tamaș, Bardășu, Purece 1972, p. 9, 16.

¹⁰ Conform stipulațiilor art. 147 din Regulamentul Organic, "ocârmuitorii de județe *să vor așeza d<e>-a dreptul supt poruncile sale* <subl. ns.: D.G.> <și> vor priimi însă porunci la cele ce vor trimite ceilalți miniștri<i> pentru toate câte privesc la departamentul fieșicăruia" (Cf. R.O. 1832, p. 95).

¹¹ Filitti 1929, p. 38; Tamaș, Țană 2004, p. 81; Băbălău, Ciobotea, Zarzără 2004, p. 11.

¹² Vezi modul de alegere al acestora- Cf. Filitti 1929, p. 38.

¹³ Cf. Tamaș, Bardășu, Purece 1972, p. 16.

¹⁴ Cf. Filitti 1929, p. 40.

Necesitățile fiscale crescânde, cât și administrarea mai eficientă a plășilor și plaiurilor, au determinat *schimbări succesive*, în special în componența acestora. Pe întreaga perioadă regulamentară, județul Vâlcea este împărțit în 5 plăși (Cerna, Oltul, Oltețul, Otăsău și Râmnic) și 2 plaiuri (Cozia și Horezu), cu mici modificări terminologice (din 1845): Cerna devine *Oltețul de Sus*, Oltețul - *Oltețul de Jos* și Râmnicul - *Ocolul*, la care sunt arondate 213 localități rurale¹⁵, iar Ocna Mare (“Vel Ocna”) își pierde, pentru scurt timp (1846-1864), statutul de așezare urbană, fiind încadrat în aceeași categorie cu celelalte 2 târguri existente: Drăgășani și Horezu¹⁶.

II. Locații și mobilier. Una dintre dificultățile întâmpinate de către autoritățile din județ a constituit-o cea a *locațiilor*, destinate instalării și funcționării acestor dregătorii. Aceasta, în condițiile când, inițial, nu au fost asigurate fonduri speciale *necesare închirierii, amenajării și mobilării lor*, urmând ca din economiile realizate din fondul de salarii al funcționarilor să fie achitate astfel de cheltuieli neprevăzute¹⁷.

Din păcate, locațiile închiriate pentru cârmuire și subcârmuiri nu corespondeau întotdeauna cu necesarul de spațiu și ambient pentru buna desfășurare a activităților specifice acestora, deoarece contractele erau încheiate, de regulă, pe durata unui an și nu erau stipulate obligații ferme pentru proprietarii acestora de a efectua reparațiile curente la imobilele închiriate, având implicații, uneori dezastruoase, asupra conservării și protejării materialului arhivistic creat.

Totodată, insuficiența spațiului închiriat, determină ca “presudstvia” Cârmuirii (=salonul cel mare) să funcționeze *separat de cancelarie*. Astfel, la 31 aprilie 1833, Cârmuirea informa Departamentul Vistieriei că a fost constrânsă să încheie un contract pentru cancelaria Cârmuirii “cu un alt stăpân de casă, căci *unde au fost cancelariia până acum* <subl. ns.: D.G.>, fiind odăile friguroase și pătîmind lucrători<i>”¹⁸. Cu toate că proprietarul locației - Barbu Pleșoianu din Râmnic, se angajase să o pună la dispoziția Cârmuirii începând cu

¹⁵ Deși catagrafia efectuată de către *Comisia rătușirii județelor din Mica Valahie* (1844-1845) a consemnat, pentru județul Vâlcea, existența a 218 localități rurale (mai puțin târgurile Drăgășani și Horezu), cifra de 213 este rezultatul operațiunilor de cedare a 11 localități județelor Gorj (Corșoru, Berești, Sârbești și Alimpești) și Romanai (Cârlogani, Colibași, Dobriceni, Mamura, Runcu, Scorbura și Străjești), în schimbul primirii a 6 localități de la județele Dolj (Bulzăști) și Gorj (Alunu, Pârâienii de Sus, Pârâienii de Jos, Tina și Veaca), iar repartitia numerică a satelor, la cele 2 plaiuri și 5 plăși, era următoarea: Cozia=32, Horezu=33, Ocolul=25, Oltețul de Jos=32, Oltețul de Sus=32, Oltul=29 și Otăsău=30 (P.J.V., dos. 28/1844-1845, f. 15, 17).

¹⁶ La 23 ianuarie 1846, în raportul trimis de către “Desființatu<l> Maghiștratu <al> orașului Vel Ocnă” pentru “Ci<nstita> Comisie orașene<ască> întocmită”, se consemnează predarea-primirea între cele două părți a bilanțului cu veniturile și cheltuielile urbei pe anul anterior și opisul “de delile (=dosarele) cancelariii și predarea ei cu toate acturile atinse” (P.O.O.M., dos. 1/1846, f. 2-2v.).

¹⁷ Cf. Regleanu 1968, p. 55.

¹⁸ P.J.V., dos. 111/1831-1833, f. 109.

data de 1 aprilie 1833, mutarea este amânată cu o lună întârziere “din pricină că mai este trebuință de zidărit”¹⁹.

Ulterior, se revine la normalitate, Cârmuirea reușind să concentreze în aceeași locație toate activitățile instituției și nu numai atât. Astfel, la 16 aprilie 1846, se solicită Vistieriei “slobozirea” sumei de 1000 lei pentru “încăperile canțelariilor și presudstviei Cârmuirii”, închiriate de la serdăreasa Uțica Olănescu din Râmnic²⁰.

În anul 1857, Cârmuirii i se face oferta din partea praporcicului Vasile Giulescu de a i se închiria și pe anul viitor “atât odăile din catul de sus, unde să și află acum <sic!> *presuzvia* <subl. ns.: D.G.>, cât și cele trei odăi din catu<l> de jos, despre răsărit, cu preți de galbeni optzeci”²¹. Oferta fiind acceptată, la 31 octombrie 1857, Cârmuirea solicită Vistieriei “cuenita deslegare” pentru încheierea contractului, menționând că “într-acele trei odăi care se mai dă de d<umnea>lui <proprietar: n. ns.: D.G.> Administrației, a chipzuit a băga canțelaria poliția, spre a putea scădea lei 500 din prețul de 80 (=galbeni), care se slobod din Casa municipală pentru canțelaria poliției și Comanda de foc, rămâind a se răspunde din casa onor<abilei> Vistierii numai lei 2020”²².

Și de această dată, parcă se repetă “istoria” din anul 1833: deși i s-au făcut “mai multe verbale invitații”, proprietarul încă nu executase “reparațiile trebuincioase la încăperile înclinate de canțelaria ei, adică prefacerea sobii din salon, punerea geamurilor la mai multe ferestrii, dregerea ușilor și puneria a câteva șindrili pă <a>coperiș, pă unde pică <apa>”²³. În atare situație, Cârmuirea “văzând că timpul înaintează spre frig și ca să nu să <îm>bolnăvească amploiați<i> ei”, îl atenționează că le va efectua pe cont propriu, urmând ca proprietarul să suporte contravaloarea lucrărilor executate²⁴.

Prevăzându-se o *amenajare uniformă* a locației cârmuirilor de județe, în art. 12 din *Instrucțiunile* Departamentului Vistieriei (3 octombrie 1831), se stipula: “în mijlocul săli<i> dă presudstvie, masa orânduită cu scaunele ei, la care are să să îndeletnicească cârmuitorul cu căutarea trebilor și <în> canțelariie, dooă mese, una în <fața> ce <le>ilalte, iar<ăși> <cu> scaunele lor, unde vor lucra sameșul și scriitorii; tot aici, să va afla dulapul pentru păstrarea arhivi<i> și a corespondenței <subl. ns.: D.G.>, precum și masa cu pervazuri pentru numărătoarea banilor, orânduită. Și, acolo, înlăuntru, va păzi și caraula”²⁵.

Ulterior, același departament, prin circulara nr. 3798 din 11 noiembrie 1832 trimisă cârmuirii județene, solicita acesteia să i se înainteze, “cât mai fără zăbavă”, o adeverință cu “felurimea mobililor ce s-au trimis la acest județ pentru trebuința canțelarii”, ceea ce ne oferă posibilitatea să *reconstituim*

¹⁹ *Ibidem*, f. 110.

²⁰ *Idem*, dos. 7/1846, f. 35.

²¹ *Idem*, dos. 42/1857, f. 228.

²² *Ibidem*, f. 229.

²³ *Idem*, dos. 82/1858, f. 5.

²⁴ *Ibidem*, f. 5-5v.

²⁵ *Idem*, dos. 111/1831-1833, f. 22v.-23.

aspectul interior și exterior al unei asemenea instituții. Astfel, *presudstvia cârmuitorului* era dotată cu o masă cu postav, trei scaune, o pereche de călimări și o pereche de sfeșnice cu “mucările” lor (=ustensile în formă de foarfece folosite pentru curățirea și stingerea opaițelor). În *cancelarie* se aflau două mese cu postav - una pentru sameș (=secretar), iar cealaltă pentru scriitori, patru scaune, un dulap pentru arhivă și trei perechi de sfeșnice cu mucările respective. Pentru *aspectul exterior*, se precizează că deasupra porții instituției să fie atașată o “tablă de lemn ovală”, pe care să fie zugrăvite stema țării (“vulturul cu crucea în bot” - recte: *cioc*) și, dedesubtul acesteia, cea a județului, iar, la baza ei, inscripționată cu majusculă, cârmuirea județului respectiv²⁶.

Deși dulapurile din cancelarii - ca depozite de arhivă - erau prevăzute cu despărțituri (“ochiuri”) pentru fiecare poliță, de mărimea unui pachet obișnuit de dosar, totuși, acestea se dovedesc, încă de la început, neîncăpătoare pentru a depozita atât dosarele “nesăvârșite”, cât și pe cele “săvârșite”, cu toate că ultimele trebuiau să facă, anual, obiectul preluărilor la Arhiva Statului.

De aceea, la 30 martie 1832, Cârmuirea solicită Vistieriei dotarea cancelariei cu încă un dulap, deoarece cel existent “înbrăcându-să prin toate ochiurile cu delele hârtiilor ce urmează (a căroră lucrare nefiind săvârșită, nu este <cu> puțință a să trimitte la cinstita Mare Dvornicie <din Lăuntru: n. ns.: D.G.> spre a să depune la Arhiva Țării<i>), iar hârtiile ce să vor lucra de acum <î>nainte nu au încăpere a să pune”²⁷.

Pe măsură ce cantitatea de arhivă creată sporește neconținut și ca urmare a imposibilității Arhivei Statului de a prelua și depozita pe cea “săvârșită”, se intensifică și solicitările Cârmuirii la Departamentul Vistieriei pentru dotarea cancelariei cu astfel de piese de mobilier. Ca atare, la 27 noiembrie 1858, semnalând Vistieriei că din cauza numărului “foarte mare” de dosare, “nefiind îndestule dulapuri ca să le poată lua pe toate”, acestea au fost depozitate “într-o casă, pă jos..., din care li se amerință stricăciune”²⁸, solicită acesteia aprobarea pentru confecționarea pe plan local a unui asemenea mobilier. La licitația publică din 19 decembrie 1858, organizată în “pretoriul” (=termen sinonim *presudstviei*) Cârmuirii, confecționarea celor 2 dulapuri este adjudecată de către tâmplarul Iulius Leopold din Râmnic, la prețul de 630 lei²⁹.

O situație *aproape insurmontabilă privind locațiile se înregistrează la subcârmuiri*, unde, potrivit prevederilor art. 1 și 2 din *Proiectul pentru întemeierea suptocârmuitorilor și a bunii orându<i>eli du prin sate* al Departamentului Dvornicie din Lăuntru (10 noiembrie 1833), locația unei subcârmuiri se va desemna într-un “loc central”, îndeosebi în acea localitate în care proprietarul “va priimi a face de la sineși, odată pentru totdeauna, clădirile

²⁶ *Ibidem*, f. 71, 73. Vezi și Regleanu 1968, p. 57, nota 7.

²⁷ P.J.V., dos. 111/1831-1833, f. 59.

²⁸ *Idem*, dos. 82/1858, f. 8.

²⁹ *Ibidem*, f. 11.

trebuincioase spre lăcuința suptocârmuitorului și așezarea canțelarii sale, după un plan ce să va hotărî de către Sfatul Administrativ³⁰.

Deși în această perioadă numărul plășilor și plaiurilor a fost relativ mic, totuși *s-a reușit cu greu să se stabilizeze reședințele subcârmuirilor*. Dacă pentru subcârmuirile plaiului Cozia și plășilor Ocolul, Oltul și Oltețul de jos, reședințele acestora *se permanentizează* la Olănești, Râmnic, Drăgășani (pe proprietățile Episcopiei Râmnicului-Noul Severin) și Oteteliș³¹, nu același lucru este valabil pentru celelalte, putînd vorbi despre *veritabile "reședințe itinerante"* în cazul acestora din urmă. Exemplul tipic îl constituie Subcârmuirea plășii Oltețului de Sus (Cerna, până în 1845), pentru care au fost identificate documentar trei locații: Pleșoiu, Zătreni³² și Copăceni³³. Abia în anul 1845, ca urmare a propunerilor înaintate de către *Comisia rătușirii județelor din Mica Valahie* Departamentului din Lăuntru, sunt desemnate localitățile "ce s-au părut cu poziție centrală, pentru așezarea tahturilor (=reședințe) subocârmuitorilor"³⁴.

✓ plaiul Coziei	= Cacova și Olănești
✓ plaiul Horezului	=Târgul Horezului și Măldăreștii de Sus
✓ plasa Ocolului (fostă Râmnic)	= Râmnicul și Ocna Mare
✓ plasa Oltețului de Jos	= Otetelișu și Băbeni
✓ plasa Oltețului de Sus	= Băești și Pleșoiu
✓ plasa Oltului	= Dobrușa ³⁵ și Drăgășani ³⁶

³⁰ *Idem*, dos. 111/1831-1833, f. 199.

³¹ Deși, la 1859, reședința acesteia se situa la Tetoiu, "unde s-au putut găsi încăperi și unde fiind foarte cu apropiere de centru<l> plăși<i>, poate să și rămâie" (*Idem*, dos. 76/1859, f. 29v.), totuși, din vara 1862, *se revine la cea din Oteteliș*, fiind încheiate anual contracte cu arendașul moșiei omonime-Ștefan P. Cremenschi (proprietarul moșiei fiind vornicul Iancu/Ioan Oteteleșanu, domiciliat în București) pentru închirierea localului de han din zonă, atât pentru reședința subprefecturii, cât și pentru Arestul Preventiv, pentru sumele de 13 galbeni (1862), respectiv 315 lei (1863 și 1864). Vezi P.P.B., dos. 4/1862 (I-II), f. 222v., 158; dos. 42/1864, f. 228-229.

³² În raportul subcârmuitorului plășii-pitarul Nicolae Giulescu înaintat Cârmuirii, la 12 aprilie 1845, se menționa că fostul subcârmuitor-pitarul Ioan Pleșoiianu, își stabilise, inițial, reședința în satul Pleșoiu, dar "neavînd aceiași lărgime spre hrana cailor, fiind loc strîmt și rîpos, *s-au și strămutat la satul Zătreni*" <subl. ns.: D.G.> (P.J.V., dos. 28/1844-1845, f. 102).

³³ La 13 mai 1855, subcârmuitorul plășii-pitarul Ioan Pleșoiianu raporta Cârmuirii despre situația preluării arhivei instituției din satul Copăceni, "*unde s-au aflat tahtul Suptcârmuiri<i>*" <subl. ns.: D.G.> (*Idem*, dos. 95/1855, f. 44).

³⁴ *Idem*, dos. 28/1844-1845, f. 23.

³⁵ Într-un raport al subcârmuitorului plășii înaintat Cârmuirii, la 2 iunie 1845, se consemna că arendașul moșiei Drăgășani-slugerul Gheorghe Gh. Sachelaropulu, primise ordin de la superiorii săi de "a meremetisi (= a repara, a reabilita) încăperile de aici, *unde au fost și până acum tahtul subcârmuiri<i>*" <subl. ns.: D.G.> (*Ibidem*, f. 104).

³⁶ În 1850, din cauza degradării avansate a imobilului din Dobrușa, unde funcționa subcârmuirea plășii, și a comunicației, uneori impracticabile, în anotimpurile nefavorabile, reședința este transferată în Târgul Drăgășanilor, tot într-o locație a

✓ plasa Otăsăului = Roești și Ciocâlței³⁷

Dincolo de interesele urmărite de anumiți mari proprietari de a se stabili aceste locații pe proprietățile lor, trebuie avute în vedere nu numai suprafețele alocate, atât pentru construirea locațiilor respective, cât și pentru întreținerea cailor dregătoriei, dar *mai ales eforturile financiare la care se expuneau potențialii întreprinzători particulari sau instituționali*, exemplul concludent fiind al Subcârmuirii plaiului Horezu. Astfel, la 19 aprilie 1845, egumenul Mânăstirii Hurezi, arhimandritul Hrisant Penetis Hurezanul³⁸, printr-un raport detaliat și riguros argumentat înaintat subcârmuitorului, demonstra că pentru înzestrarea reședinței “cu încăperile cuvenite la o dregătorie publică și potrivit cu titlul ce poartă mânăstirea, ca și plaiul”, costurile totale ale investiției s-ar ridica la peste 1500 galbeni austrieci³⁹.

Raportat la aceste multiple cerințe, răspunsurile din partea marilor proprietari sau a comunităților locale vizate de a deveni reședințe ale subcârmuirilor *au fost inegale*.

Dacă, pentru *locația Subcârmuirii plășii Oltețului de Sus*, locuitorii satului Băești “nici loc, nici stare nu au a face asemenea încăperi”, pentru influentul “clan” al Pleșoienilor, originari din Pleșoiu: Nicolae, Udrea, Ioan și Costandin (ultimii doi fiind, în câteva rânduri, subcârmuitori!), aceasta intra în sfera lui de interese. De aceea, subcârmuitorul plășii - pitarul Nicolae Giulescu, își avertizează superiorul său că aceștia o fac “*numai pentru a-și dobândi folos în parte-le, iar de a avea și cele trebuincioase întru aceasta nu* <subl. ns.: D.G.>, adică loc de ceair pentru 35 de cai, cu ai dorobanților și, deosăbit de aceasta, și livezi de fân, iarăși pentru hrana acestor cai pă iarnă”, propunând, în contrapartidă, ca locație, satul Roșiile⁴⁰. În primăvara 1859, ca urmare a unei mai vechi aprobări obținută de către pitarul Costache/Costandin Pârâianu de la Departamentul din Lăuntru (1855), reședința plășii este transferată în propriul imobil din satul Grădiștea⁴¹, dar aceasta fiind “în adevăr tocmai în capul” plășii, se propune efectuarea *unei rocade* între titularii celor două subdiviziuni administrative de pe valea Oltețului: Vasile Pleșoianu, care “are proprietate și

Episcopiei Râmnicului, “unde asemenea fiind și târg, și <în> centru<|> plăși<|>, urmează a rămânea” (*Idem*, dos. 76/1859, f. 29).

³⁷ Prin ordinul nr. 511 din 29 ianuarie 1845 al Departamentului din Lăuntru trimis Cârmuirii, a fost omisă plasa Oltețului de Sus, iar locațiile acesteia trecute greșit la plasa Otăsăului, fapt ce a determinat, la sesizarea instituției județene, rectificările de rigoare (*Idem*, dos. 28/1844-1845, f. 23-24, 28).

³⁸ Despre această controversată personalitate ecleziastică a vremii, vezi interesanta comunicare publicată în volumul omagial Bardașu 2002, p. 61-64.

³⁹ P.J.V., dos. 28/1844-1845, f. 89-90. Vezi, pe larg, în ANEXĂ.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 102. Vezi și notele 32-33.

⁴¹ *Idem*, dos. 76/1859, f. 10-15.

case în centrul” plășii <la Pleșoiu: n. ns.- D.G.>, să fie numit la cea din amonte, iar Iancu Olănescu, la cea din aval⁴².

Cât privește *locația pentru Subcârmuirea plășii Otăsăului*, ambele sate-Roești și Ciocâltei, fiind comunități moșnenești “au răspuns *căci nu sunt destoinici* <subl. ns.: D.G.> a să însărcina pentru facerea tahtului aceștii suptocârmuirii”⁴³. Deși autoritățile optează pentru satul Ciocâltei, spre finalul perioadei analizate, reședința este transferată la satul Ionești, dar nici aceasta nu întrunea, atât condițiile de plasament - în centrul plășii, cât și de spațiu corespunzător, deoarece “până acum canțelarii au avut-o așezată în școala satului și acea școală acum urmează a să deșchide pentru învățătura copiilor”⁴⁴.

Pentru *locația Subcârmuirii plaiului Cozia*, deși ambele părți acceptă propunerea, moșnenii din Cacova sunt nevoiți să renunțe din cauza instabilității terenului⁴⁵, iar serdarul Thoma Olănescu “priimește cu toată dumisale mulțămire dă a da cel mai bun loc <tre>buincios, în mijlocul satului Olănești, unde este cu poziție pentru clădirea și statornicirea tahtului pă proprietatea d<umnea>lui”⁴⁶. Din luna mai 1859, ca urmare a faptului că reședința plaiului era plasată la “marginea” acestuia, cârmuirea județeană a hotărât transferarea ei în satul Călimănești, unde “este în linia drumului Căineni și cu apropiere și de rezidența districtului numai do<u>ă ceasuri”⁴⁷.

O situație inedită se înregistrează la *stabilirea reședinței Subcârmuirii plășii Ocolului*: titularul instituției - Costandin Pleșoianu, pare depășit de situație, din moment ce afirmă că cele două așezări - Râmnicul și Ocna Mare “fiind clădite pă loc slobod..., nu cunoaște cu cine ar putea să se înțeleagă”, lăsând la latitudinea autorităților ierarhice să decidă în acest caz⁴⁸. Și aici, motivele financiare au fost mai puternice decât alte argumente care au determinat autoritățile locale în a accepta varianta pentru Râmnic⁴⁹, cu toate că - sub multe

⁴² A se vedea Raportul nr. 288, din 2 august 1859, înaintat de către inspectorul Corpului de Jandarmi- Despărțirea a II-a- lt. Cernovodeanu, către ministerul de resort. (*Ibidem*, f. 29v.)

⁴³ *Idem*, dos. 28/1844-1845, f. 106.

⁴⁴ *Idem*, dos. 76/1859, f. 29v.

⁴⁵ În raportul din 17 aprilie 1845 al Subcârmuirii înaintat Cărmuirii județene, se consemna că moșnenii satului “deși ar priimi iei așăzarea ta<htului> pe proprietatea lor, dar la dâșnii să află <nu?>mai surupături, din care pricină ch<iar> pă unde sunt așezate casele lor, s-au sodomit <sic!> pământu<ld>, de s<u>r<upări?> și ploile ce s-au urmat” (*Idem*, dos. 28/1844-1845, f. 113).

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Idem*, dos. 76/1859, f. 29.

⁴⁸ *Idem*, dos. 28/1844-1845, f. 72.

⁴⁹ În acest context, la 31 mai 1847, subcârmuitorul plășii - Luca Pleșoianu - raporta Comisiei Târgului Ocna că “*astfel am șezut aici în Râmnic, în casele mele, ca să nu mai plătesc și chirie* <subl. ns.: D.G.>, căci leafa de lei do<u>ă sute d<abia <îmi> este de ajuns pentru adăogire de scriitor, lemne pentru canțelarie și alte cheltuieli ale ei”. (P.O.O.M., dos. 1/1847, f. 2v.-3).

aspecte -, era mai indicată cea pentru Ocnele Mari, așa cum o vor reclama derularea evenimentelor viitoare.

Astfel, în vara 1850, ca urmare a petiției (=jalbă) adresate de către locuitorii Ocnelor Mari domnitorului Barbu Știrbey⁵⁰, prin care solicitau transferarea “tahtului” acestei plăși în orașul lor, acesta o găsește “cu totul dreaptă”⁵¹, iar Departamentul din Lăuntru “recunoaște că acest târg să aibă întrânsul un dregător și *socotește că aceasta s-ar îndeplini cu statornicirea acolo a tahtului suptcârmuiri<i> ace<le>i plăși*”⁵² <subl. ns.: D.G.>.

De asemenea, la sfârșitul lunii decembrie 1859, localitatea face obiectul unei acțiuni de control din partea revizorului general Marin Serghiescu, care, prin raportul înaintat ministerului de resort (23 decembrie 1859), arăta că a găsit-o “în cea mai tristă pozițiune”, propunând - printre alte măsuri pentru remedierea situației -, și transferarea “îndată” a “tahtului” subadministrației plășii în localitate, care “prin puterea sa executivă să înființeze regulile necesarii, făcându a să respecta contractările ad-lit<t>eram”⁵³.

Cu toate acestea, ambele demersuri au fost sortite eșecului, deoarece nu au putut să fie însoțite și de măsuri efective - se înțelege, de natură financiară, care să le transpună în practică -⁵⁴, și, abia în vara 1869, se realizează această doleanță a comunității locale⁵⁵.

Ca atare, *locațiile subcârmuirilor - cu rare excepții -, sunt asigurate, în mare măsură, chiar de către titularii acestor dregătorii, prin achitarea chiriei lor din propriile salarii*⁵⁶ sau punând la dispoziția dregătoriei propriile imobile⁵⁷.

⁵⁰ În perioada 5-12 august 1850, domnitorul va efectua, cu suita sa, o vizită în județele Olteniei, pe următorul itinerariu: Pitești (5 august)- Râmnicu Vâlcea și Ocnele Mari (6-8 august) - Târgu Jiu (9 august) – Ciovârnoșani - Turnu Severin (11 august) - Craiova (12 august). Pentru măsurile adoptate de către autoritățile județului Vâlcea privind executarea unor lucrări de întreținere pe traseele ce vor fi parcurse de înalții oaspeți, asigurarea echipajelor de transport, pavoazarea celor două așezări, vizitarea unor lăcașuri de cult (Mănăstirile dintr-un Lemn, Bistrița și Hurezi), precum și organizarea ceremoniilor de primire și vizitare a acestora, vezi P.J.V., dos. 37/1850-1851, f. 15-82.

⁵¹ *Idem*, dos. 25/1850-1851 (II), f. 250.

⁵² *Ibidem*, f. 251.

⁵³ *Idem*, dos. 76/1859, f. 44-45.

⁵⁴ În primăvara 1864, Municipality orașului înaintează Ministerului Afacerilor Interne un raport prin care, deși arată imposibilitatea transferării “tahtului” Subprefecturii în localitate, deoarece “*ar resulta o pagubă fiscalului cu chiria*” <subl. ns.: D.G.> ce ar urma să plătească pentru localul” acesteia, ministerul de resort, dimpotrivă, lasă, în continuare, deschisă problema acestui transfer “până ce orașani<i>”, Municipality orașului ori Ocna <Direcția Salinelor: n. ns.- D.G.>, vor procura trebuinciosul local gratis” (P.O.O.M., dos. 39/1864, f. 74).

⁵⁵ Vezi cererea celor 14 chirigii din localitate adresată Primăriei locale (2 iunie 1869) prin care solicită legalizarea dovezii că au primit contracostul efectuării transportului “arhivi<i> și mobilierul onor<abilei> subprefecturi locale *din orașul Râmnicul, aici în comună*” <subl. ns.: D.G.> (*Idem*, dos. 5/1869, f. 55-55v., 85).

⁵⁶ Vezi nota 49.

III. Personalul deservent. Pentru bunul mers al activității privind implementarea în teritoriu a noului sistem de registratură și, legat de acesta, cea de arhivă, s-a prevăzut, încă de la primele instrucțiuni ale celor două departamente, încadrarea cu un personal care să facă față noilor cerințe, precum și responsabilitățile ce reveneau fiecăruia în parte.

Astfel, dacă în Instrucțiunile Departamentului Vistieriei, articolele 8-10 cuprind îndatoririle sameșului (secretarului cancelariei) privind *modul de constituire a dosarelor și ținerea unei evidențe a arhivei*, prin introducerea primelor instrumente de evidență a acesteia, cele ale Departamentului Vorniciei din Lăuntru (iunie 1832), *detaliază modul de organizare a cancelariilor*, atât în ceea ce privește personalul și atribuțiile lui, cât și evidența, circulația și păstrarea documentelor⁵⁸. Totodată, în art. 12 din Instrucțiunile aceleiași Vorniciei sunt reglementate atribuțiile lucrătorilor: șeful cancelariei, șefii de birou (“masă”), al căror ajutor (“pomojnic”) ține *Jurnalul (=registru) mesii* și -lucru important -, se ocupă și de constituirea și păstrarea dosarelor, registratorul și scriitorii, ultimii având, ca atribuții, printre altele, și cusutul dosarelor⁵⁹.

Iar, pentru subcârmuirile din județ, prin *Proiectul pentru întemeierea suptcârmuirilor...*(1833), se stipula încadrarea acestora cu un scriitor plătit cu 60 lei pe lună, “care va fi mai cu osebire însărcinat <subl. ns.: D.G.> cu păstrarea hârtiilor și ținerea reghistrului”⁶⁰.

Pentru a ne face o imagine privind schema de organizare și salarizarea funcționarilor încadrați la cancelaria Cărmuirii județului Vâlcea, redăm mai jos situația acestora raportată la anul 1855:

✓ **“cu salarii de la 100 lei în jos**

1. Costache Zugrăvescu	-reghistrator	= 100 lei.
2. Costache Orumolu	-scriitor	= 100 lei.
3. Ghiță Golescu	-idem	= 100 lei.
4. Andrei Pârâianu	-idem	= 100 lei.
5. Ion Pârâianu	-idem	= 100 lei.
6. Tache Gheorghescu	-idem	= 100 lei.
7. Fotache Pietraru	(a demisionat și pe locu-i s-a recomandat	

d<umnealui> Ion Iliescu, carele până acum nu s-a mai întărit).

8. Dimitriu Genuneanu	-odăiași	= 40 lei.

✓ **cu peste 100 lei**

1. pit<arul> Nicu Vlădescu	-secretar	= 600 lei.
2. pit<arul> Nae Protopopescu	-ajutor I	= 200 lei.

⁵⁷ Vezi raportul nr. 11436 din 1 octombrie 1859 înaintat de către administratorul județului Vâlcea, Ghiță Golescu, Ministerului Afacerilor Interne, în care se consemnează că “până acum nu s-au plătit asemenea chirii, fiindcă subadministratorii, uni<i> plătesc din lefile ce primesc și alți<i> șed în casăle d<umnea>lor” (P.J.V., dos. 76/1859, f. 34).

⁵⁸ Vezi Garoafă 2011, p. 219-221.

⁵⁹ Cf. Regleanu 1968, p. 61.

⁶⁰ P.J.V., dos. 111/1831-1833, f. 199.

3. conțopist Nae Orumolu -ajutor II = 150 lei.

4. Idem Sava Stan Bădescu = 150 lei (scriitorul paș<a>poartelor priimind leafa din fondul onor<abilului> Maghiștratu)⁶¹.

O situație îngrijorătoare se înregistrează la subcârmuiri, unde titularii acestora se confruntă cu insuficiența și, uneori, fluctuația în posturi a personalului încadrat - un "pomojnic" fiind plătit cu modicul salariu de 60 lei pe lună, și acesta achitat din cel al subcârmuitorului!-, precum și lipsa fondurilor destinate achiziționării materialelor pentru buna desfășurare a activității de cancelarie și de arhivă⁶².

Astfel, la 31 august 1833, subcârmuitorul plășii Oltețului de Sus, pitarul Ioan Tetoianu, solicita Cârmuirii să-i trimită "vreun logofăt ajutori și eu îl voi plăti măcar și toată leafa mea, numai și numai ca să nu rămâi de a mi să întâmpla zăticnire (=a tărgăna, a împiedica, a stânjeni) la săvârșirea poruncilor"⁶³. În aceeași situație se afla și subcârmuitorul plaiului Horezu, Gheorghe Străchinescu⁶⁴.

La toate acestea, se adaugă, uneori, și condițiile improprii de ambient și disconfort în care își desfășoară activitatea cotidiană funcționarii acestor instituții⁶⁵.

Se poate conchide că, pentru perioada analizată, organizarea depozitelor de arhivă, - amenajate în dulapurile cancelariilor fiecărei dregătorii, și nu, ca mai târziu, într-un spațiu destinat special acestui scop -, nu se poate concepe fără localuri corespunzătoare și mobilierul necesar păstrării și protejării materialului arhivistic creat.

De aceea, au existat preocupări constante din partea factorilor responsabili centrali și locali de a rezolva chestiunea dificilă a depozitării și protejării arhivelor⁶⁶, în condițiile în care instituțiile statului nu beneficiau de localuri proprii iar, la nivel zonal sau județean, încă nu se înființaseră acele instituții specializate care să coordoneze și monitorizeze activitatea arhivistică a creatorilor de documente și să preia acel material arhivistic⁶⁷, care va constitui, pentru cercetarea științifică, aproape singura sursă de informare pentru istoria Principatelor Române.

⁶¹ *Idem*, dos. 42/1855, f. 231v.-232.

⁶² Vezi notele 49, 63 și 64.

⁶³ P.J.V., dos. 111/1831-1833, f. 171.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 142 bis.

⁶⁵ A se vedea notele 18, 23 și 28.

⁶⁶ Cf. Garoafă 2011, p. 225-226.

⁶⁷ Pentru tentativele de înființare a arhivelor zonale (Olteniei) și județene, precum și succesiunea locațiilor Arhivelor Vâlcene, până la construirea propriului local al acestora, vezi Andronie *et alii* 2006, p. 85-86, 308-311.

ANEXĂ

1845 aprilie 19. Raport de la starețul Mănăstirii Hurezi - arhimandritul Hrisant Penetis Hurezanul (1832-1852) înaintat Subcârmuirii plaiului Horezu prin care detaliază și argumentează sfera serviciilor de bază și conexe necesare organizării și funcționării unei subcârmuiri, precum și multiplele avantaje ce le oferă amplasarea localului și anexelor, raportate la interferarea căilor de comunicație și a intereselor comerciale, administrative, judecătorești etc. ale comunităților locale din zonă și împrejurimi.

Asupra celor coprinse din oțnoșenia (=raport, adresă oficială) cinstitei suptcârmuiri<i> cu nr. 3321 pentru clădirea tahtului suptcârmuiri<i>, se răspunde cu cinstea că Eugumeniia aceștii Sf<inte> Mănăstiri Horez, are plăcere de a face un taht pă p o p ietate a mănăstiri<i>, însă ca să facă o asemenea clădire după cum voește și după cum filotimiia (=generozitate, dărnicie) o îndemenează spre a fi potrivit cu nobilitatea mănăstiri<i> și plaiului după frumoasa poziție ce<-l> are, cu un cuvânt ca să fie acest taht cu încăperile cuvenite la o dregătorie publică și potrivit cu titlul ce poartă mănăstirea ca și plaiul, urmează a se cheltui, după socoteala ce am făcut, *peste una mie cinci sute galbeni K<aesaro> K<răești> (subl. în text)*, bez (=fără, mai puțin) de iconomia ce poate să facă Eugumeniia la art...⁶⁸ din toată felurimea și al transportuirilor.

Încăperile ce urmează să să facă sunt acestea, însă:

- ✓ 1 salon mare pentru antre<u>, unde să va socoti presuds<t>viiia <subl. ns.: D.G.>;
- ✓ 1 caștelarie;
- ✓ 1 casă ce va fi alături cu caștelariia pentru șederea pomojnicului (= ajutorul subcârmuitorului) cu lucrători<i> ceilalți;
- ✓ 1 casă cu iatac pentru șederea d<umnealui> suptcârmuitor;
- ✓ 1 casă sau do<u>ă pentru mosafir<i> ce necurmat vin la suptcârmuire;
- ✓ 1 bucătărie;
- ✓ 1 casă mică lângă bucătărie;
- ✓ 1 casă pentru șederea dorobanților;
- ✓ 1 casă pentru aristanți;
- ✓ 1 grajdî pentru opt cai;
- ✓ 1 șopru cel puțin pentru trei trăsuri;
- ✓ 1 lemnărie închisă cu parmaci <și>
- ✓ 1 curte înprejur, tot cu parmaci și o poartă nobilă⁶⁹.

Aceste încăperi, trebuința neapărat cere a se face, căci cunoscut este anual cinstitei suptcârmuiri voiajor<i> ce necurmat trec în toate zilele pă la tahtul

⁶⁸ Cuvinte ilizibile.

⁶⁹ Sintagma folosită, credem că se referă nu numai la acele elemente-semnal de identificare a instituției respective, atașate deasupra porții, ci *mai degrabă* la executarea unui model de porți specific tehnicii de prelucrare a lemnului de către meșterii artizanali din zonele colinare și subcarpatice ale județului.

aceștii suptcârmuiri în <<Drumul Mare>>, fiind încă și lângă Poșta și verice călători conăcescu (=găzduire, cazare) aici, la dânsa, după cum din vechime s-au obișnuit, bezi...⁷⁰ cu tr<eb>uință vin la Suptcârmuire din...⁷¹ numite mai sus, urmează ca proprietatea să sloboază *cel puțin la opt pogoane loc* <subl. ns.: D.G.> înprejurul tahtului d<e->a fi vara pentru pășciunea cailor suptocârmuitorului, ai pomojnicului cu anploiați<i> suptcârmuiri<i>, ai dorobanșilor, ai mosafirilor și ai cetă<te>nilor, care vin la suptocârmuire în toate zilele, chemați și nechiamăți, pentru ale lor trebuințe.

Acum, după toate aceste deslușiri câte aici se arată, Egumeniia va putea să jer<t>fească o asemeneaa cheltueală, dar mai întâi roagă pă înalta stăpânire ca să binevoiască a priimi condițiile coprinse mai jos, care privesc la alt decât pentru un bun sfârșit:

I-iu să chibzuiască a slobozi câte lei una mie pentru chirie, care acești bani vor sta în păstrarea mănăstiri<i> spre a-i întrebuița la meremetul ce binaoa (=binal, clădire) pă fiiecare an cere, precum geamurile, care se sparg, meremetul sobelor și altele multe atât la case, cât și la înprejurări, bezi prefacerea acoperișului la vremea când va putrezi și pentru care să va păstra prisosul ce din cheltuielile fiecăruia an va rămânea și alte meremerturi, mari și mici, ce Egumeniia după vreme va face<?> ca să poată ținea în toată vremea această bina (=clădire, construcție de mari dimensiuni) în cea mai bună și plăcută stare, ca și întâi cât va fi no<u>ă.

al 2-lea, la întâmplare de pericol (ferească Dumnezeu!), când va lua foc, stăpânirea să chibzuias<că> și să hotărăscă cine va fi supus a face această <bi>na la loc, potrivit cu planu<l> după care se va zidi ca să nu se piarză această bina, în vreme ce clădindu-se odată, să va înscrie în condica mănăstiri<i> în care este trecută toată zestrea ei.

Acestea fiind condițiile și părerea suptiscălitului...⁷² la întrebarea cinstitei suptcârmuiri prin numerarisita oțnoșeniie, i să dă în cunoștiință ca spre...⁷³ <cu>viinci<oasa?> și, totdeodată, este rugată ca...⁷⁴ locul însă unde să va clădi acest tahtu, va fi în <<Capul Malului>>, în poiana cea frumoasă din dreptul Poștii, unde este cea mai plăcută poziție din tot plaiul pentru calitățile sale, având, adică, aer frumos, cea mai bună vedere supt care trece și râul Luncavețu<l>, are închidere pentru pogoanele numite mai sus, este lângă <<Drumul Olacului>> și lângă Târgu<l> Horez, unde se adună toți lăcuitori<i> din plai, carii pentru îndeplinirea trebuinți<i> lor în acest târg, își caută și pricinile ce se ating de administrație și partea judecătorească.

S.J.A.N.V., P.J.V., dos. 28/1844-1845, f. 89-90. Copie, restaurat.

⁷⁰ *Idem.*

⁷¹ Rând complet ilizibil.

⁷² Cuvânt ilizibil.

⁷³ Cuvânt ilizibil.

⁷⁴ Documentul este deteriorat în partea de jos și greu de reconstituit ultimele două rânduri.

Abrevieri și bibliografie

- D.R.H. B I 1966 *Documenta Romaniae Historica*. B. Țara Românească, vol. I (1247-1500), București, 1966, doc. 17, p. 43/44.
- P.J.V. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond *Prefectura județului Vâlcea*.
- P.O.O.M. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond *Primăria orașului Ocnele Mari*.
- P.P.B. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond *Pretura plășii Bălcești*.
- P.P.O. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond *Pretura plășii Oltului*.
- R.O.1832 Regulamentul Organic, <București>, 1832.
- S.J.A.N.V. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea.
- Andronie *et alii* 2006 D. Andronie, B. Bădițoiu, D. Neguleasa, T. Neguleasa, Rățoi, I. Zarzără, *Instituția Arhivelor în județele Argeș, Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt și Vâlcea. Repere istorice.*, Rm. Vâlcea, 2006.
- Bardașu 2002 P. Bardașu, *Studii de istorie*, Rm. Vâlcea, 2002.
- Băbălău, 2004 Băbălău, D. Ciobotea, I. Zarzără, *Din istoria instituțiilor administrative ale județului Dolj*, Craiova, 2004.
- Ciobotea, Zarzără
- Filitti 1929 Ioan C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române*, Fundația Culturală *Regele Mihai I*, București, 1929.
- Garoafă 2011 D. Garoafă, *Activitatea de arhivă la principalii creatori de documente din administrația județului Vâlcea în perioada regulamentară (1831-1858)*, în *Buridava. Studii și materiale*, IX, Rm. Vâlcea, 2011, p. 217-228.
- Regleanu 1968 M. Regleanu, *Introducerea sistemului de registratură în instituțiile din Țara Românească*, în *Revista Arhivelor*, XI, 1968, nr. 1, p. 53-72.
- Tamaș, Bardașu, 1972 C. Tamaș, P. Bardașu, S. Purece, *Îndrumător în Arhivele Statului județul Vâlcea*, București, 1972.
- Purece
- Tamaș, Țană 2004 C. Tamaș, S. Țană, *Județul Vâlcea și Prefecții lui*, Rm. Vâlcea, 2004.